

Lars Erik Larsson:

Sörmländska spelmän

En bok som aldrig blev tryckt.

Successivt utökad och illustrerad.

[Läs efterskriften!](#)

Klicka på namn i listan så kommer du till resp. person:

Vi välkomnar ändringar, tillägg och foton!

HAGBERG AUGUST LEANDER fiol	3
HAGBERG MARIA SOFIA sång	3
HAGLUND ANDERS GUSTAF fiol	3
HAGLUND ANDREAS fiol	3
HAGLUND JOHAN FREDRIK fiol	3
HAGLUND JOHAN OSKAR fiol	4
HAGLUND CARL ERIK fiol	4
HAGLUND PEHR ALBERT fiol	4
HAGLUND SOPHIA ALBERTINA fiol	4
HALL ANDERS (ANDREAS) fiol	4
HALLBERG CARL FREDRIC orgel, fiol	5
HALLÉN ERIK fiol	5
HEDGREN LARS klarinett	5
HELLBERG HJALMAR SIGFRID fiol	6
HELLGREN ANDERS fiol	6
HELLQVIST KONRAD LEONARD fiol	7
HELLMARK ERIK ALFRED fiol	7
HELLMARK ERIK JOHANNES fiol	7
HERLIN JONAS fiol	7
HILDEBRAND CARL FREDRIK fiol	8
HILLMAN ADOLF FRITIOF fiol	8
HJERTZELL JOHAN FREDRIK fiol	9
HJERTZELL JOHAN FREDRIK fiol	9
HOLM GUSTAF sång	9
HOLMBERG ERIK orgel och sång	9

HOLMGREN KARL JOHAN OSKAR fiol	11
HOLTZ AUGUST GUSTAFSSON fiol	11
HUGO-PELLE se PETTERSSON HUGO VALFRID	11
HULTBERGSGUBBEN fiol	11
HULTSTRÖM IVAR fiol	11
HUSTRU TELL se SÖDERLIND JOHANNA MATHILDA	12
HÅLLARN fiol	12
HÄGERBÄCK FRANS OSKAR fiol	13
HÄGERBÄCK OSKAR VALFRID fiol	13
HÖGLIND ANDERS AUGUST fiol	13
HÖGLUND KARL AXEL fiol	13
HÖGSTRÖM OSKAR orgel, piano och cello	13
HÖKENBERG CARL WILHELM fiol	23
EFTERSKRIFT	23

HAGBERG AUGUST LEANDER fiol

Statdräng från Skebokvarn, Helgesta s:n.

Född 2/5 1856 i Hagen under Rockelsta, Helgesta s:n.

Son till torparen Jonas Hagberg och Gustafva Carolina Larsdotter.

Gift med Anna Lovisa Larsson.

Han började spela fiol då han var tolv år gammal. En farbroder till honom, Anders Ersson vid Helgesta gård, spelade fiol och lärde honom stämman instrumentet samt de första grunderna i spelandets konst. Sedan utbildade han sig på egen hand, och då det ej fanns någon annan spelman i trakten på många år, blev han mycket engagerad till bröllop och allehanda danstillställningar. Han komponerade flera av låtarna på sin repertoar.

En polska, som han ofta spelade, nr. 425 i Olof Anderssons upptecknade samling Sörmländska låtar, hörde han på ett gille spelas av en spelman från Hyltinge. Denne använde vid detta tillfälle låten som färdpolska, d v s den sista dansen som spelades. Den blev även spelmannens sista, ty han drucknade under hemresan från gillet.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HAGBERG MARIA SOFIA sång

Hustru från Husby, Aspö s:n.

Född 19/11 1839 i Gesta, Toresunds s:n.

Dotter till pigan Maria Ulrica Persdotter.

Gift med spelmannen och statdrängen Karl Gustaf Sjögren.

Hennes dotter Sofia Josefina gift Andersson sjöng sånger efter henne, och dessa spelades senare på fiol av Josefinas son spelmannen Gunnar Sjögren. Även makens mor sjöng gamla visor och sånger.

Visor efter Maria Sofia finns upptecknade och förvaras i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping.

HAGLUND ANDERS GUSTAF fiol

Soldatson från Hyvena ägor, Vansö s:n.

Född 25/9 1853 i Hyvena ägor, Vansö s:n.

Son till spelmannen och soldaten Andreas Haglund och Anna Sophia Persdotter.

Hans bröder Johan Fredrik, Carl Erik och Pehr Albert samt systemen Sophia Albertina var också fiolspelmän.

HAGLUND ANDREAS fiol

Soldat från Hyvene ägor, Vansö s:n.

Född 2/4 1821 i Brunnsholm, Enköpings Näs s:n Uppland.

Son till rättaren Anders Lindqvist och Brita Andersdotter.

Gift med Anna Sophia Persdotter.

Fyra av hans söner och en dotter spelade fiol.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HAGLUND JOHAN FREDRIK fiol

Soldat från Hyvena soldattorp, Vansö s:n.

Född 23/4 1856 i Hyvene ägor, Vansö s:n.

Son till spelmannen och soldaten Andreas Haglund och Anna Sophia Persdotter.

Död 1915.

Gift med Anna Lovisa Eriksson.

Hans bröder Anders Gustaf, Carl Erik och Pehr Albert samt systemen Sophia Albertina spelade också fiol.

HAGLUND JOHAN OSKAR fiol

Kommunalarbetare från Strängnäs.

Född 9/12 1896 i Hyvena soldattorp, Vansö s:n.

Son till spelmannen och soldaten Johan Fredrik Haglund och Anna Lovisa Eriksson.

Både farfadern, fyra farbröder och en faster var duktiga fiolspelmän, Så han kom från en riktig spelmannssläkt.

Han var 10 år gammal då han började spela och fadern undervisade honom i de första grunderna.

Hans melodier är karaktäristiska för denna del av Sörmland. Polskorna tillhöra alla åttondelstypen, och slängpolskan – av sextondelstyp – är här sällsynt. De flesta polskor Haglund spelar äro gemensamma för flera andra spelmän i trakten. Vid markering av takten trampar Haglund på andra takt delen i polskan och valsen.

Vid 10 års ålder flyttade han till Strängnäs, där han senare erhöll anställning i stadens tjänst.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HAGLUND CARL ERIK fiol

Soldatson från Hyvene ägor, Vansö s:n.

Född 31/10 1847 i Hyvene ägor, Vansö s:n.

Son till soldaten och spelmannen Andreas Haglund och Anna Sophia Persdotter.

Fyra av hans syskon, tre bröder och en syster spelade också fiol.

HAGLUND PEHR ALBERT fiol

Soldatson från Hyvene ägor, Vansö s:n.

Född 25/2 1864 i Hyvene ägor, Vansö s:n.

Son till spelmannen och soldaten Andreas Haglund och Anna Sophia Persdotter.

Tre av hans bröder samt en syster var också fiolspelmän.

HAGLUND SOPHIA ALBERTINA fiol

Soldatdotter från Hyvene ägor, Vansö s:n.

Född 26/4 1860 i Hyvene ägor, Vansö s:n.

Dotter till spelmannen och soldaten Andreas Haglund och Anna Sophia Persdotter.

Hennes fyra bröder var också duktiga spelmän.

HALL ANDERS (ANDREAS) fiol

Soldat från Hästedals ägor, Sköldinge s:n.

Född 24/2 1799 i Värmland.

Död 3/11 1846.

Gift med Greta Lisa Andersdotter.

Lärde sig spela fiol av klockaren Segerberg i Floda s:n.

Enligt traditionen kom till klockare Segerberg en gång en bettlande kvinna. I en kont på ryggen bar hon ett litet barn och vid handen ledde hon en något större parvel. Gossen bar en brädlapp, som han fäst några strängar på. När Segerberg blev varse det primitiva lilla instrumentet blev han intresserad och föreslog, att kvinnan skulle lämna gossen hos honom, så skulle han svara för hans uppfostran.

Detta vänliga anbud mottog hon med tacksamhet. Hos Segerberg blev pojken utbildad i all sorts musik. Han lärde sig traktera orgel, piano utöver all undervisning i fiolspel. Men som litet äldre, i ett obehållat ögonblick, tog han som regementsmusiker värvning för Grytsta i Sköldinge med namnet Hall. (ULMA acc. nr. 7922:4)

Ovanstående stämmer med uppgifter ur Floda församlings husförhörlängd A I:6a. Där anges gossen Andreas boende ett par års tid hos organisten och klockaren Segerberg.

”Nu är det slut, sa Hall om polska”, var ett ordstäv i Sköldinge s:n. (ULMA acc. nr. 27996:1)

HALLBERG CARL FREDRIC orgel, fiol

Organist från Österåkers s:n.

Gift 26/6 1750 med jungfru Catharina Björkman (företrädarens dotter).

Spelade även han på den s k polska fiolen, ett krigsbyte som gick i arv från organist till organist i Österåker. Hallberg spelade så förtrollande på denna fiol och då bl. a. för jungfru Catharina Björkman, att det resulterade i äktenskap mellan de båda enligt spelmannen Karl Eriksson, Millerste-Kal, vars anteckningar upptar en ingående historik över den märkliga fiolen.

HALLÉN ERIK fiol

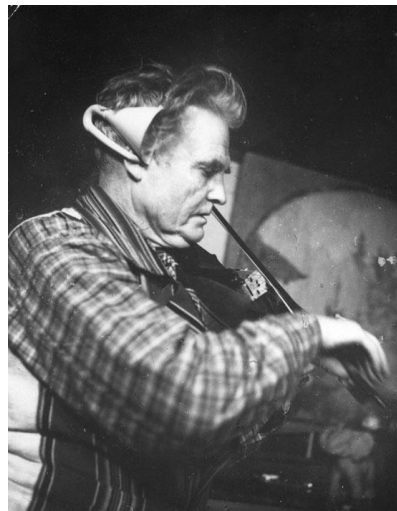
Snickare från Södertälje.

Född 24/11 1880.

Död 1967.

Han var en flitig gäst vid spelmansförbundets tidigare stämmor. Till har han efterlämnat två rikt kolorerade egna låtar. Det ena av häftena förvaras i och det andra på Torekällbergets museum i

Detta berättar Arne Blomberg i Sörmlandslåten nr 2 1978.

eftervärlden
nothäften med
SSF:s arkiv
Södertälje.

HEDGREN LARS klarinett

Fältnusikant från Tandla ägor, Husby Rekarne s:n.

Född 10/12 1771 i Julita s:n.

Son till soldaten Nils Hedengren och Kjerstin Nilsdotter.

Död 16/12 1849.

Gift 1:o med Maria Söderholm.

Gift 2:o med Anna Maja Lundberg.

En soldat kunde förr inte anställa någon i sin tjänst utan sina överordnades bifall, vilket framgår av sockenstämmoprotokoll den 19/5 1816, då Hedgren stod i begrepp att intaga en piga till sin hjälp.

”Pastor uppläste en skriftelig begäran från Clarinets Blåsaren Hedgren, at å Tandla ägor få intaga pigan Catharina från Gillberga – hwilket af Inspector Helgstrand å jordägarnes vägnar nekade, och ingen af

församlingens ledamöter icke därvid i öfrigt draga något ansvar.
(Husby Rekarne KA vol. K I:3. ULA).

Hedgren valdes till kyrkvaktare i Husby Rekarne församling enligt sockenstämmoprotokoll av den 28/8 1831:

” -----

3:o: Anställdes kyrkovaktareval mellan de tvenna sökande torp. Jonas Ehrling i Nysätter och afskedade Klarinettblåsaren Lars Hedgren på Tandla ägor, hvarvid Ehrling erhöll tre röster och Hedgren trettiosju. – Den sistnämnde blifver således Socknens kyrkvaktare.”
(Husby Rekarne KA vol. K I:4. ULA)

HELLBERG HJALMAR SIGFRID fiol

Skomakarmästare från Ålberga, Kila s:n.

Född 25/7 1902 i Östra Eneby s:n. Östergötland.

Död 1966.

Han har spelat fiol sedan sitt artonde år och på egen han lärt sig noter och teknik. Farfadern Ludvig från Kvillinge s:n i Östergötland, död 1915, spelade fiol.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

hand har
Hellberg
ävenledes

HELLGREN ANDERS fiol

Skomakare från Hagalund, Stora Malms s:n.

Född 14/11 1819 i Gölstugan, Stora Malms s:n.

Son till skräddaren Anders Hellgren och Catrina Nilsdotter.

Gift med Johanna Jansdotter.

Han hade åtta strängar på sin fiol, varav hälften voro bordunsträngar och placerade under greppbrädet och stränghållaren.
(SvL Söd.)

HELLQVIST KONRAD LEONARD fiol

Bruksarbetare från Hälleforsnäs bruk, Lilla Mellösa s:n.

Född 11/4 1864 i Hälleforsnäs, Lilla Mellösa s:n.

Son till gjutaren Alexander Hellqvist och Anna Lotta Florentina Nilsdotter.

Han spelade ofta tillsammans med Oskar Fredrik Andersson från Hälleforsnäs. Flyttade senare till Finspång. Se SvL Östergötland.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

En polska efter honom upptecknades av G Wetter och ingår som nr 102 i dennes samling Sörmländska låtar.

Konrad Hellqvist.

Bild ur Svenska Låtar, Östergötland

HELLMARK ERIK ALFRED fiol

Bondson från Ostra, Sundby s:n.

Född 11/4 1851 i Ostra, Sundby s:n.

Son till bonden Jonas Ersson och Johanna Lovisa Fägerström.

Död 2/2 1874.

Han var på sin tid sin hembygds störste violinist, men dog tyvärr vid blott några och tjugo års ålder.

Hans morfar var soldat och anställd vid ”musiken” där han blåste fagott.

En av Hellmarks melodier kanske härstammar från morfadern. De flesta låtar torde han dock fått från klockaren i Barva s:n, Öhlander, som lärde både honom och många andra unga pojkar spela fiol. (ULMA acc. nr. 3223:1)

N. Dencker har skrivit av Hellmarks notböcker. I en av dessa har antecknats:

”Melodierna utvisa dansmusiken på landsbygden mellan Eskilstuna och Strängnäs vid mitten av 1800-talet och böra jämföras med K.P. Lefflers samling från Strängnästrakten i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria band X och XI. De flesta har spelats av klockare Öhlander från Barva.

Nothäftena förvaras i ULMA under acc. nr. 22290:5.

HELLMARK ERIK JOHANNES fiol

Skräddare från Eskilstuna.

Född 17/2 1882 i Stockholm.

Kom som barn till Jäders s:n, där han lärde sig de första grunderna i fiolspelet. Av äldre spelmän där samt av Blinda Johan i Kjula tillägnade han sig en del melodier, men de flesta hade han efter morfadern, vilken ej spelade något instrument utan sjöng sina låtar.

Hellmark spelade på tvåhundraåttio bröllop – de flesta i norra delen av landskapet – samt i tjugotvå år vid midsommarfesten i Mora, Jäder tillsammans med Karl Hjalmar Andersson. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HERLIN JONAS fiol

Torpare från Svedlunda, Fogdö s:n.

Född 14/3 1774 i Löfhagen, Härads s:n.

Son till torparen Eric Pärsson och Maria Andersdotter.

Död 5/11 1848 ”ute på marken under ett starkt snöfall”.

Gift med Greta Olsdotter.

Många av de sörmländska spelmännen vandrade omkring i socknarna för att spela på bröllop och danstillställningar. Herlin nöjde sig inte bara med att förnöja danslystna i sina hemtrakter, utan han for ofta över Mälaren för att musicera för allmogen i de södra upplandssocknarna.

En av Herlins elever var Robert Ludvig Kjellborg, som blev klockare i Fogdö församling och en riktig storspelman.

HILDEBRAND CARL FREDRIK fiol

Carl Fredrik Hildebrand med fiol. Foto från Annica Karlsson 2012-06-29. CF Hildebrand var hennes farfars far.

Skomakare från Öster Malma, Ludgo s:n.
Född 19/12 1833 i Tåby s:n. Vikbolandet, Söderköpings kommun, Östergötland.

Carl Fredriks föräldrar var skräddaren Jonas Hildebrand f. 1786-02-11 i Mogata och Maria Christina Weselius, f. 1787-05-07 i Landeryd. Familjen bodde på Oxtorps ägor, Tåby socken på Vikbolandet.

Gift med Fredrika Am. Nordgren. Född 1838-03-06 i Södertälje.

Barn

Josefina Amalia, f. 1861-12-26 i Stockholm

Carolina Sofia, f. 1863-12-13 i Stockholm

Carl Oscar Rudolf f. 1873-09-17 i Ludgo

Hildebrand bodde tidigare i Stockholm, flyttade till Ludgo 1865 och från 1893 bodde han i Skogstorps kvarnplats, Nykyrka s:n.

Hildebrand finns med på bilden med deltagarna vid Riksspelmansstämman på Skansen 1910. Endast huvudet sticker fram, med en stor mustasch. Han var ingen officiell deltagare...

Minsann, är det inte CF Hildebrand som kikar fram på fotot med de inbjudna deltagarna på Skansen 1910?

HILLMAN ADOLF FRITIOF fiol

Sågverksarbetare från Sparreholm, Hyltinge s:n.

Född 17/3 1871 i Hallsborg, Helgesta s:n.

Son till skomakaren Gustaf Adolf Hillman och Christina Katrina Ersdotter.

Gift med Ida Augusta Karlsdotter.

Han var nitton år då han första gången spelade till dans. Modern hade god sångröst och sjöng gärna gamla melodier, som sonen lätt tillägnade sig. Många av melodierna Hillman spelade, hade han lärt av Hagberg i Skebokvarn, Helgesta s:n, och de två spelade ofta tillsammans. Hillman spelade också tillsammans med Karl Eriksson i Hyltinge på bröllop och danser. Hillman komponerade även egna melodier.

På äldre dagar upphörde Hillman att spela till dans och han odlade fiolspelet endast för sitt nöjes skull. Men de musikaliska traditionerna uppbäres och fortsättes av hans söner, vilka utbildat sig till duktiga musiker. De spelar dock huvudsakligen modern musik.

Efter en polska, som Hillman lärde av sin moder, lär konung Karl XV ha dansat i fyrtio minuter med flickorna på lägret i Malmköping. Polskan är upptecknad av Olof Andersson och ingår i hans stora samling Sörmländska låtar som nr 428.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HJERTZELL JOHAN FREDRIK fiol

Snickare från Jäders s:n.

Född 6/5 1841 i Lida, Åkers s:n.

Son till rättaren Carl Gustaf Lund och Maja Lisa Andersdotter.

Gift med Kristina Charlotta Gustafsdotter.

Han flyttade till Mo s:n i Dalsland den 18/11 1884, men återkom till Sörmland och Jäder den 23/10 1885.
Lärde sonen Johan Fredrik att spela fiol.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HJERTZELL JOHAN FREDRIK fiol

Arbetare från Eskilstuna.

Född 16/2 1885 i Forsbacka, Mo s:n, Dalsland.

Son till spelmannen och snickaren Johan Fredrik Hjertzell och Kristina Charlotta Gustafsdotter.

Han kom till Sörmland då han var ett år gammal och som liten pojke lärde han sig av sin far att traktera
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

redan
fiolen.

HOLM GUSTAF sång

Dräng från Västerberga, Runtuna s:n.

Född 27/4 1804 i Runtuna s:n. Detta enligt Runtuna församlings hfl, men han kan ej återfinnas i denna församlings födelsebok detta år och detta datum.

Gift med Christina Ersdotter.

Låtar efter honom sjöngs och spelades bl. a. av Adolf Fredrik Johansson från Sköldinge s:n, och de har upptecknats av N. Dencker.
(ULMA acc. nr. 22290:4)

HOLMBERG ERIK orgel och sång

Organist och klockare från Blacksta s:n.

Född 3/7 1819 i Nyckeltorp, Lids s:n.

Son till torparen Anders Olsson och Anna Maria Pehrsson.

Gift med Anna Lotta Andersdotter.

Vid sockenstämma den 20/1 1850 med Blacksta sockenmän framställde församlingens pastor angelägenheten av att ej längre dröja med tillsättandet av ny ordinarie klockare och erbjöd sig likmätigt sina ämbetsplikter att annonsera om sysslans ledighet i allmänna tidningarna, ”men som erfarenheten visade vid denna sysslas ledighet sista gången, att, oaktadt flere i Allmänna Tidningarne införda annonser derom, ingen enda sökande ändå anmälte sig dertill, som ville hafva densamma; så beslöt Församlingen enhälligt, att till ordinarie. Klockare antaga tjänstförrättande vice Klockaren Eric Holmberg, så vida han kan förete nöjaktiga betyg om kännedom i Choralång, åderlåtning och vaccinerings, samt ställa vederhäftig borgen.”

Saken avgjordes definitivt vid sockenstämma den 21/4 1850:

”4:to. Företogs åter frågan om tillsättande av ordinarie Klockare härstädes, hvilken på grund af nästföregående Sockenstämmoprotocol 1 af den 20 sistl. Januarii så afgjordes, att v. Klockaren Eric Holmberg nu antogs till både klockare och kyrkvaktare i denna Församling, sedan han nu företedt erfoderliga betyg till denne sysslas erhållande, och stält säker borgen för det honom såsom Församlingens Klockare tillhör att omhänder hafva och vårda. Dessa borgesmän, som lemnat skriftlig förbindelse i förenämnde afseende äro: Vålbo/orne/ Herr Löjtnant C.J. Silfversparre på Eknäs, Häradsdomare Eric Andersson och f d Gästgifvaren Nils Persson i Bjudbo, samt Bönderna Sven Andersson och Lars Ersson i Närby.

Denna syssla med dithörande löneförmåner äger Holmberg att genast såsom ordinarius tillträda, hvaremot honom åligger att noggrant ställa sig till efterrättelse kyrkolagens 24 Cap. § 31, 32, 33 och andra rörande en Klockares skyldigheter utkommande författningar.”
(Blacksta KA vol. K I:5. ULA)

Vid sockenstämma den 18/5 1856 hölls överläggning om att öka klockarens lön ”sedan han äfven bestrider Organisttjensten här, och om sättet huru detta skulle ske. Efter flere förslag dertill stadnade man ändteligen i det beslut att 10 kappar råg, skulle i lön honom årligen gifvas af hvarje förmedladt mantal, och i proportion derefter af mindre Hemmandelar.”

Lönefrågan kom på nytt upp till behandling i sockenstämma den 26/10 1856, och då passade löjtnanten Carl Silfversparre på att beskylla Holmberg för att flera gånger i veckan ha uppträtt överlastad av starka drycker och ”derigenom förstör bergningen för hustru och barn”. Löjtnanten nekade bestämt att bifalla någon löneökning.

Vid sockenstämma den 7/12 1856 fortsatte resonemanget angående löneökningen:

”6:o. Företogs nu åter frågan om förhöjning på Klockarens lön, hvilken hädanefter beslöts böra utgå med 8 kappar råg för hvarje helt förmedladt Mantal, samt med 1 kappe råg årligen från torpen Blackstatorp, Haga, Kolartorp, Skogatorp, Stafhälla, Vistorp och Ängtorp, hvilket för hela Församlingen utgör årligen 4 Tunnor, 29 kappar råg.

Som Församlingens Pastor aldrig erfarit Klockare Holmberg vara någon drinkare eller förstörare, utan en ordentlig pålitlig, arbetsam och hushållsaktig man, så lofvade han för sin tjenstetid att afstå till förbättring i hans lön största och bästa delen af en täppa på Prestgårds ägor, söder om vägen mellan kyrkan och Prestgården. Äfven Herr Kammarherren Baron Adelsvärd på Häringe tacktes tillkännagifva att han till löneförhöjning åt Klockaren upplåter täppan lika bredvid Klockarens förra täppa från densamma änlångs med vägen ända till backen der Källaren ligger. Detta är lofvadt med de vilkor, at ingen förhöjning göres i den Spannmåls-lön, som från Blacksta by och Bergs gårdarne utgått förut till Klockaren. Näsby boerne lofvade äfven betala till honom årligen i lön 3 kappar på hvarje 1/4 dels Mantal. Höet utgår i lön likasom förut, men halm betalas 5 lispund på Mantalet årligen.”
(Blacksta KA vol. K I:5. ULA)

Med all sannolikhet saknade ryktena om Holmbergs missbruk av alkohol all grund. Ovanstående citat tyder ju tvärtom på att han var uppskattad såväl av sin kyrkoherde som övriga församlingsbor.

Vid ordinarie kyrkostämma den 10/5 1866 förklarade sig Holmberg ”nöjd och villig att den första Maji 1867 lemna sina innehafda tjenstebefattningar emot den ersättning af trehundra (300) Riksdaler Riksmünt, som den 31 Januarii detta år genom baron Silfversparre å församlingens vägnar honom därför erbjöds, så uppgjordes nu denna ömsesidiga öfverenskommelse, att till Holmberg utbetala i förskott den första Juni detta år Etthundra (100) Riksdaler Riksmünt och återstoden tvåhundra (200) Riksdaler samma mynt, då han den första Maji nästkommande år afträder ifrån sina befattningar och dem åtföljande löneförmåner. Uti föreskrefne summa ingår äfven betalning för den vid Klockaregården varande Källaren samt Svinhuset, hvilka byggnader blifvit af Holmberg uppförda.

Dessa till Holmberg utgående penningar skola erläggas af de utaf Kommunal-Nämnden omhänder hafvande medel.”
(Blacksta KA vol. K I:5. ULA)

Det är ej uteslutet att ovannämnde Silfversparre låg bakom Holmbergs beslut att avstå från klockar- och organisttjänsterna, eftersom baronen tidigare beskyllt honom för spritmissbruk och även senare motarbetat honom. Det är anmärkningsvärt då man ur allmänna medel betalar en tjänsteman för att bli kvitt honom, men det är ingalunda första gången och – inte heller den sista.

En visa efter Holmberg upptecknades av N. Dencker och dess ord lyder:

Prästen: Klockare, Klockare, var är du?

Klockaren: Jo, jag sitter här bakom altaret
å lappar mina gamla skinböxer uti aselet.

Prästen: Ser du till någon komma uppå gårdet?

Klockaren: Ja, jag ser en gammal gumma komma
må en gris, illa rakad, illa skrapad,
ser ut som han vill bita mig.

Prästen: Var man må nu glädja sig
här är stor fröjd å färde.
Sen delar vi den i styckena sju,
sex tar ja, den sjunde får du
så äro vi fullt belåtna.

(ULMA acc. nr. 22290:6)

HOLMGREN KARL JOHAN OSKAR fiol

Lantbrukare och båtbyggare från Israelsborg, Svärta s:n.

Född 31/7 1879 i Skeppsgården, Svärta s:n.

Son till Gustaf Oskar Holmgren och Johann Charlotta Andersson.

Gift med Amanda Maria Johansson.

Han började spela i tioårsåldern, då han fick sin första fiol, som en gammal gubbe lärde honom stämma.
Någon läromästare i fiolspelet hade han inte utan lärde sig på egen hand.

I yngre dagar spelade han ibland på bröllop och olika dansgillen, men då han blev äldre tog han fiolen mest för sitt eget nöjes skull och spelade då oftast bara i den trängre familjekretsen. Hans repertoar utgjordes huvudsakligen av s k nittiotalsmusik – polkor, polketter, mazurkor o dyl.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HOLTZ AUGUST GUSTAFSSON fiol

Regementsmusiker från Björnlunda s:n.

Enligt Linus Vitalis Karlsson var Holtz den bäste och främste av alla spelmän han hört. Holtz spelade både gammal och ny musik och var på sin tid den mest efterfrågade spelmannen i dessa trakter.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Han spelade ofta tillsammans med Axel Enström och Lagerbäck från Frustuna s:n.
(ULMA acc nr 7481)

HUGO-PELLE se PETTERSSON HUGO VALFRID

HULTBERGSGUBBEN fiol

Oidentifierad spelman från Husby Rekarne s:n.

En polska efter honom ingår i O. Anderssons samling Sörmländska låtar.

HULTSTRÖM IVAR fiol

Godsägare från Fors säteri Flodafors, Floda s:n.

Född 24/11 1890 i Sund, Halla s:n.

Son till hemmansbrukaren Carl Gustaf Hultström
och Klara Charlotta Andersson.

Död 1959.

Gift med Ingeborg Amalia Engström.

Han började spela dragspel då han var 12 år gammal, men snart väcktes hans intresse för fiolen, Vid tjugooårsåldern kom han i förbindelse med en spelman i Halla, fiskaren Hjalmar Frick, och av denne lärde han sig en del melodier. Fricks repertoar bestod huvudsakligen av s k nittiotalsmusik; polkor, mazurkor o dyl, och det blev givetvis dessa som Hultström i första hand lärde sig. Troligen hade Frick – som dog 1910 sjuttio år gammal (ålder måste vara fel, ty Frick var endast 33 år gammal då han dog 1910) – även några polskor i sin repertoar, men dessa och andra melodier spelade han så sällan att Hultström ej kom i tillfälle att lära dem.

Från andra spelmän, med vilka Hultström kommit i beröring, har han tillägnat sig ett avsevärt antal låtar och har dessutom själv komponerat åtskilliga.

Ivar Hultström var SSF:s ordförande åren 1930-39.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Vid Hultströms frånfälle skrev G Wetter i Katrineholms-Kuriren den 2/2 1959 bl a:

”Med Ivar Hultström, som nu så hastigt gått bort, förlorar SSF en av sina mest verksamma medlemmar. Han var ordförande i förbundet 1931-39 och ledde som sådan de stora stämmorna under 30-talet i Vibyholm, Ånhammar, Stenhammar och Malmköping. Han var primus motor i det stora insamlingsarbetet 1935-36, då musikkonsulent Olof Andersson genomkorsade hela Sörmland och tecknade upp och insamlade 1000 melodier för förbundets räkning. Dessa låtar är nu vår värdefullaste egendom i vårt rikhaltiga arkiv. Han var hedersledamot i Spelmansförbundet och bar med all rätt förbundets märke i guld. En tid var han ledamot i Sveriges spelmäns riksstyrelse. Han var i spelanskretsar en mycket betrodd man. Han fick också Zorns spelansmärke i guld, en fin och sällsynt utmärkelse.

Att Ivar Hultström var en driftig man och en god organisatör är allom bekant. Men han var också en mycket god spelman med sin särskilda stil. Framför allt var han dock en duktig kompositör. Många låtar har han komponerat till bröllop, förbundets kompositionstävlingar och andra festligheter, och dessa melodier har blivit omtyckta och spelade icke blott av sörmlänningarna utan också av spelmän i hela Sverige. Genom dessa låtar har Ivar Hultström blivit känd och uppskattad i hela Sverige och skapat åt sig ett minnesmärke varaktigare än koppar. På Ivar Hultström besannas de ord, som han själv så många gånger använde i sina minnestal över avlidna spelansvänner: – Spelmannen är död, men låtarna lever.

När nu Ivar Hultström för alltid lagt ned sin stråke med vilken han så innerligt och kärleksfullt smekte sin kära Sebastian Klotz-fiol, bringar Spelmansförbundet honom ett hjärtligt tack för allt vad han gjort för den sörmländska folkmusiken och dess utövare.

Ivar Hultström var även intresserad av kommunala frågor och innehade under årens lopp en hel del förtroendeposter. Han var ledamot av kommunalfullmäktige, ordförande i skolstyrelsen och boställsstyrelsen och ledamot av kyrkorådet – i de två sistnämnda kvarstod han som ledamot ända till sin död. Han var ordförande i Floda skogsallmänningsnämnd och sockenombud för Södermanlands läns brandförsäkringsbolag och tidigare ordförande i Flodafors mejeriförbund. Under ett antal år var han nämndeman i Oppunda häradsrätt. Vid sitt frånfälle var han också ledamot av styrelsen för Svenska Handelsbanken i Katrineholm. Hemvärn och skytte gav han en hel del av sin tid, liksom även hembygdsrörelsen.

HUSTRU TELL se SÖDERLIND JOHANNA MATHILDA

HÅLLARN fiol

Oidentifierad spelman från Hållet, Näshulta s:n.

Han var verksam under 1800-talet. Han hade lärt sin konst av näcken och spelade så att bord och stolar dansade.

En gång på ett dansställe blev han förbannad och kastade fiolen upp på ugnen i stugan. När folk tittade upp, såg de på ugnen en svart katt, som satt och höll fiolen mellan tassarna. Det gjorde detsamma hur katten höll fiolen. Det lät lika bra ändå.

(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

Hållarn kan vara identisk med Anders Gustaf Carlsson i Hållet, Näshulta s:n.

HÄGERBÄCK FRANS OSKAR fiol

Jordbruksarbetare från Hägersten Rangsta, Sorunda s:n.

Född 13/12 1863 i Stockholm.

Gift med Anna Lovisa Andersson.

Även sonen Oskar Valfrid var en uppskattad spelman enligt den förteckning över spelmän från Sorunda som förvaras i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

Tillsammans med sonen erhöll han 1:a pris i duettspel vid Sotholms Härads Hembygdsförenings spelmanstävling den 29/8 1937.

HÄGERBÄCK OSKAR VALFRID fiol

Korgmakare från Hägersten Rangsta, Sorunda s:n.

Född 7/5 1907 i Hägersten Rangsta, Sorunda s:n.

Son till spelmannen och jordbruksarbetaren Frans Oskar Hägerbäck och Anna Lovisa Andersson.

Gift med Karin Maria Elisabet Enberg.

Han finns upptagen i en förteckning över Sorundaspelmän, en förteckning som ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

HÖGLIND ANDERS AUGUST fiol

Dräng från Säftholmen, Ösmo s:n.

Född 11/3 1846 i Nynäs, Ösmo s:n.

Son till smeden Magnus Höglind och Hedda Cajsa Olsdotter.

Han spelade på gehör en förträfflig dansmusik och många låtar efter honom är i gott minne i hans hemtrakt. Spelade ofta på bröllop, juldanser och andra tillställningar.
(Sörmlandslåten nr 2-3 1972)

Han spelade då ofta tillsammans med Carl Gustaf Andersson, enligt en förteckning över Ösmospelmän förvarad i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

HÖGLUND KARL AXEL fiol

Arrendator från Överby gård, Hyltinge s:n.

Född 20/2 1871 i Stora Sättra, Tystberga s:n.

Son till arrendatorn Axel Edvard Höglund och Anna Lovisa Nordgren.

Död 14/3 1902.

Gift med Karin Charlotta Österberg.

Han stödde fiolen mot knät då han spelade.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

HÖGSTRÖM OSKAR orgel, piano och cello

Organist, klockare och skollärare från Österåkers s:n.

Född 1/2 1816 i Aspö s:n. Detta enligt Österåkers församlings husförhörlängd, men han kan ej återfinnas i Aspö församlings födelsebok detta datum.

Död 1895.

Gift med Maria Christina Ekman.

Oskar Högström kom till Nyköping omkring 1830 som regementsmusiker och var verksam där till år 1842, då han flyttade till Strängnäs och tjänstgjorde där som organistelev till år 1844, då han antogs som ordinarie organist och skollärare i Österåkers församling enligt sockenstämmoprotokoll av den 7/7 1844, den dag Österåkers sockenmän var samlade för att utse ny organist och klockare.

”1:o. Sedan de å förslag till de, efter, genom Consistorii i Strengnäs fällda och icke öfverklagade Utslag afsatte Orgelnisten P E Tillander lediga förenade Orgelnist och Skollärarebefattningarne, uppförda Sökanderne, Orgelnist Eleverne G. Morén, Carl Carlsson och Oskar Högström, vederbörliga prof i Choralspelning och Sång aflagt blef, af Herr Capiten F.A. Sterky, hvilken äger jus Patronatus till Orgenistbeställningens tillsättande, men åt hvilken, enl. Sockenstämmobeslutet af den 15 Oct. 1843, församlingen updragit sin Rätt att tillsätta Skol-lärare, nu sedan han med Församlingen i dag i ämnet öfverlaggt, till ifrågavarande förenade Orgelnist och Skollärarebeställningar utnämnd: Orgelnist Candidaten och v. Cantorn vid Domkyrkan i Strengnäs Herr Oscar Högström, och skulle således, då den öfriga församlingen enhälligt godkände denna utnämning, för honom Oscar Högström, genom pastorsembetets försorg, i laga ordning fullmagt å dessa tjänster uthändigas.”
(Österåkers KA. vol. K I:3.ULA)

Så snart Högström tillträtt sina befattningar blev han varse hur bristfälligt organistbostället var, och han bar fram sina klagomål inför sockenstämma. Den 12/5 1845 togs ärendet upp inför sockenmännen:

” ----

8:o. Framställdes Orgelnistens och Skollärarens Högströms anhållan att af Församlingen blifva hugnad med åtminstone något biträde till afhjelpande af de stora bristfälligheter, som befunnos vid hans nyligen tillträdde boställe, så mycket mera, som han icke kunde af sin företrädare erhålla någon Husröte ersättning, emedan denne dertill icke ägde någon tillgång, och Högström sjelf redan nedlagt öfver 50 Riksdaler till i ståndsättande af Gärdesgårdar och åtskilliga andra reparationer. Enligt uppgift behöfde Sätessbyggningen brädfodras å Östra och Norra sidorna. I Fähuset nytt innan-rede till golf och Båsbalkar, å Logen nya dörrar. – Dessutom Spiselns omsättning i öfra rummet i Boningshuset, samt nya fönster i köket.

Efter åtskilliga öfverläggningar i ämnet, beviljade slutligen Församlingen Brädfodringen å Byggningen, samt handtlangning till Spiselns ommurning. Äfven nytt inrede i Fähuset samt förbättringen å Logen. Allt öfrigt borde Hr Högström sjelf förbättra på egen bekostnad. Till dessa beviljade reparationer, skulle af hvarje helt mantal sammanskjutas Två bräder 8 alnar långa och ½ aln i lilländan. Skulle detta sammanskott icke blifva tillräckligt till det afsedda ändamålet, skulle bristen fyllas genom inköp af Bräder. Likaså skulle plank och Timmer till Fähusets reparation köpas.”

Vid samma sockenstämma dryftades även en annan sak, som för både prästerskap och äldre församlingsbor utgjorde ett stort problem. Det gällde ungdomars oförstånd och störande av god ordning under sena nattimmar:

” ----

11:o. Längre har varit af rättänkande Sockenmän öfverklagadt det oskick som ibland ungdomen sig inrotat, att i Husbönders frånvaro sammanbjuda sina jämnåriga till lekar och andra tidsfördriv, som öfvas ofta hela nätterne igenom, utan Husägarnes vetskap eller tillåtelse.

Sockennämnden, som önskade förekomma detta oskicks fortfarande, framställde nu genom Ordföranden i Sockenstämman, behofvet af att stadga ett Vite, hvartill de sig förfallne gjorde, som medelst ofvannämnde sammanbjudningar eller så kallade Tomstugors hållande, störde den goda ordning, som bör vara rådande, så väl då Husbönder äro tillstädes som frånvarande. Församlingen, erkännande behöfligheten häraf till hämmande af det inrotade oskicket, bestämde ett Vite af Fyra Riksdaler Banco för den, som förgår sig medelst Tomstugas hållande eller tillställande.”
(Österåkers KA vol. K I:4. ULA)

Det var nu inte bara ungdomar som vållade problem. Även de vuxna kunde understundom överdriva sitt nöjesliv, vilket framgår av följande utdrag ur sockenstämmoprotokoll av den 10/5 1846:

” ----

11:o. På anmodan af Sockennämndens ordförande, framställdes varning mot Lönkrögeri, detta skamliga och oädla näringsfång, hvarigenom sedlighet och Gudsfruktan undergräfvats och svaga och förtyllarebenägna personer så lätt föras i både andeligt och lekamligt förderf. I sammanhang härmed varnades mot otillåten bränvinsminutering vid auktioner, med hvilkas afslutande i lagenlig tid noga borde tillses.

Emot en inrotad osed, att tillåta barn under 15 år besöka auktioner, gjordes särskildt föreställning, äfvensom mot anställande af Dansgillen efter Auctionens slut. Att i någon mån förekomma åtminstone den sistnämnda oseden, bestämdes att af den, som till sådana otillbörliga Dansnöjen upplåter rum, vare sig i Mangård eller uthanför, skulle ett vite af 4 Riksdaler Banco uttagas, likasom för andra å otillåtliga tider

anställda sammankomster.”
(Österåkers KA vol. K I:4. ULA).

År 1841 vid sockenstämma den 30/5 var åter ungdomen på tapeten:

” ----

10:o. Med största bekymmer och oro hade alla rättänkande och för ordning och Gudsfruktan och sedlighet nitälskande församlingens medlemmar erfarit, huru sjelfsväld hos Ungdomen och tjenstefolk tilltagit och huru de, deremot träffade öfverenskommelser, gifna föreställningar och äfven utsatta Viten gjort allt för ringa verkan, så att det tyckes, som Ungdom och tjenare liksom sökte att trotsa både gällande Lagar och enskildta öfverenskommelser, genom den osed, de i synnerhet öfvade, att särdeles Lördags och Söndagsaftnar skocka sig tillsammans och under drifvande af och an i Socknen ofta blifva hela nätterna borta ifrån Husbönders och föräldrars hus, under hvilket kringsvärmade lefnadssätt föröfvades allehanda sjelfsväld, öfverdåd och laster, särdeles fylleri, personers ofredande med ord eller gerning och otukt och skörläfnad, hvarpå beklagligtvis senare tiders erfarenhet gifvit så mångfaldiga talande bevis. Och då ungdomen sjelf, förglömmade sin pligt, både emot Gud, sig sjelf och nästan, genom ett sådant sjelfsväldigt förhållande ådrager sig sjelf och samhället Guds rättvisa vrede och hotande straffdomar, så hafva församlingens äldre och erfarnare medlemmar funnit nödigt att genom ytterligare åtgärder söka sätta en gräns för detta onda, innan det obotligt hunnit utveckla sina förödande följder.

Församlingens samteliga medlemmar, och i synnerhet Föräldrar och Husbönder upmanades derföre allvarligen att med mera drift begagna den rätt Lagar och författningar, särdeles Kongl. Legostadgan af d. 23 Nov. 1833 dem medgifver mot genstörtiga, olydiga och uppstudsiga barn eller tjenare, och stadgades dessutom ett Vite af En Riksdaler Banco, angifvarens ensak, som uttages af föräldrar och husbönder, för de barn eller tjenare, som utan att vara stadde i föräldrars eller husbönders ärende eller utan deras lof, anträffas frånvarande ifrån deras rätta hemvist efter kl 10 om hösten och vintern samt kl. 11 om Sommaren. Ägande Husbonde att dessa förskottsvis erlaggda böter sedermera innehålla af tjenarens lön eller andra dess tillhörigheter, om han så för godt finner.”

(Österåkers KA vol. K I:41 ULA)

Om det var dylika förhållanden, som föranledde Högström att starta en söndagsskola ”der äldre och yngre personer kunde erhålla undervisning i skrifva och Räkna med flera ämnen, som lämpligt kunde vid dessa öfningar föredragas,” kan ej bevisas, men alldeles omöjligt är det väl inte. Denna söndagsskola startade han utan att ställa några som helst anspråk på lön eller ersättning för undervisningen.

(Österåkers KA vol. K I:4. ULA)

Tidigare anförda problem ter sig löjliga inför de verkliga svårigheter som kunde drabba enskilda personer på ett eller annat sätt. Förr eller senare drabbas väl alla av olycka eller sorg i någon form. Även den till synes gladlynte och positive Högström och hans hustru tvingades understundom in bland skuggorna, vilket framgår av följande utdrag ur sockenstämmoprotokoll av den 11/2 1861:

”§ 1. Sedan under flere år känt vore, att Scholläraren O. Högströms Hustru Maria Chr. Ekman vore af ett besynnerligt lynne, hvar till dels ett olyckligt arf å Möderne vore skulden, dels husliga sorgliga omständigheter, och denna besynnerlighet, såsom det vill synas, nu öfvergått till sinnesrubning, att för barnen ingen moderlig vård vore att hoppas, ej heller för omkringboende grannar rätt trygghet och frid.

Så, ock då mannen sådant önskade, blef församlingen ärendet föredraget och hemställa gjord om ej ofvannämnde person borde till profvens undergående på Länets hospital anmälas, hvilket förslag församlingen biföll med löfte tillika å församlingens sida att ikläda sig hälften af den kostnad, som mannen komme att vidkännas i och för detta.”

(Österåkers KA vol. K I:4. ULA)

Samma ärende fortsatte vid sockenstämma den 10/8 1862:

”Föredrogs inför Sockenstämman den olyckliga belägenhet, hvari Scholläraren O. Högström med Hustru och Barn befinner sig och nödvändigheten att få den sinnessjuka Hustrun införd på Hospitalet, då man hoppades att sedermera få Hushållningen bättre ordnad för Man och barn, samt begärdes något bidrag af församlingen till den svagsinta Hustruns inlösande på Därhuset, men som församlingen förra året förhöjt Schollärelönen och dessutom beräknade hans inkomster tillräckliga för behovet, ville den ej bidraga med mer än fri skjuts för hennes intagande och förande till Åsen och Nyköping – dock medgaf församlingen att ifall omständigheterna så fordrat den sjuka finge intagas på Sockennämndens förbindelse mot antaglig säkerhet.”

(Österåkers KA vol. K I:4. ULA)

Vid skolrådets sammanträde den 8/8 1871 behandlades Oskar Högströms avskedsansökan:

”§ 1. Sedan Skollärar O. Högström inkommit med ansökan om afsked från sin innehavande tjänst som Folkskollärare och Organist beslöt Skol- och Kyrkorådet att bifalla hans ansökan. Och skulle således bemänte Högström med detta års slut vara skild från sin innehavande befattning som Skollärare och

Orgnist.”
(Österåkers KA vol. K IV:1)

Många är historierna runt denne originelle kyrkomusiker och de ha samlats och upptecknats av spelmannen Karl Eriksson eller Millerste-Kal, som han också kallades, och tack vare honom räddats åt eftervärlden. Vid ett tillfälle hade organist Högström i fyllan och villan fallit ned i Källstugans vattenkälla varvid han av Brita, husets härskarinna, som inte var bland de fagrade, fick skäll och bannor, varvid den ur djupet frälsade kvad följande:

Du ä ej vacker. Du ä blott ful,
Britä i Källstuga när Du ä gul
å grön utå ilska,
för att ja full föll uti Källstuga Källa.
Nog ä jag full å faller breve,
å, för den skull Du mäj bannär där-te.
O! Britä så kär, blott Högström begär
drickä ur Källstuga Källa.

Melodin finns upptecknad av Millerste-Kal och ingår i hans samlade anteckningar.

Ännu en dikt av Högström, som faktiskt var en mycket framstående och därtill uppskattad bygdepoet, har upptecknats av Millerste-Kal, som först berättar om motivet till visan kallad Hullbo-Ö-valsens:

”Organist Oskar Högström förlorade någon gång uti Kortspel med Erken på Hullbo-Ön. En av dessa förlusttillfällen inspirerade organisten till följande:

– På e bärghäll satt Näcken å spelade Kort
ihop mä Erker på Öa, söm han inte bort gjort,
ty Erker ä styver, söm självaste Den,
så Näcken spelä bort hela Sju-sjuttifem.

Di slog Ruter och Hjärter å Spader å Klöver
men Ö-Erker ständigt dock trumfede över.
Då sa Näcken: dä ä svettigt här uppå Hullboö.
Ja går å badar i Öljare-Sjö.”

Millerste-Kal beskriver i det följande mästaren bakom det citerade skaldestycket:

”Organisten och skolläraren Oskar Högström, Österåker socken Sörmland, skrev Tillfällighets Dikter med flödande Humor om allt och alla i Österåker, vilket de gamla där kan berätta. Han var mycket skicklig Musiker å Orgel, Piano och Cello, i övrigt Tusenkonstnär, byggde t.o.m. Spinetter. Han var Finsnickare, Bokbindare Förgyllare mm, mm, samt stor Humorist.

Han bodde en tid av sitt liv i en stuga nära intill Österåkers kyrka. Han var då pensionerad. Stugan kallades Sorgenfri och hade i äldre tider varit socknens Fattighus, men vid den tid då Högström bodde där, hade ett nytt fattighus Fridhem ersatt det förra. Högström bodde aldrig på Sorgenfri som fattighjon.

Kyrkvaktaren och spelmannen Karl Ersson besökte ibland Högström och de spelade tillsammans de båda, Ersson fiol och Högström piano eller cello.”

Högström skrev en egen text till den gamla melodin Näckens polska. Visan sjöngs och spelades sedan av kyrkvaktare Karl Ersson och upptecknades av Millerste-Kal, som i anslutning till uppteckningen gav den gamla polskan följande presentation:

”Då denna gamla Dansmelodi år 1812, utaf Afzelius försedd med Text (Djupt i havet på Demantehällen etc.) för en större allmänhet blev offentliggjord, blev den lika mycket för sin vackra melodi som för sin sköna text omfattad med djup beundran av Svenska Folket. Och blev Näckens Polska ett av Stor Sångares och Sångerskors verkliga Slagnummer på Konsert tribunerna, den förfelade aldrig verkan å Publiken, intet ondt i detta, men, den som litet känner till, i synnerhet Storsångerskors benägenhet för ett överdrivet Rubato-Tempo uti återgivandet av känsliga melodier, – vet även – att på grund av senare Sång-Arrangörers svaghet för dessa Bravur-Sångerskor under 1800-talet, blev Näckens Polska Arrangerad enbart med hänsyn för Sångbart Konsert-bruk, – och någon hänsyn till vad Näckens Polska ursprungligen varit och fortfarande borde vara enligt sitt namn Polska = Dansmelodi, togs icke, följden blev att Polskan så småningom förlorade sin karaktär som DansMelodi, – detta insåg den mångkunnige Organist Oskar Högström i Österåker socken Sörmland. Han som den borne Humorist han var, åtskilligt lättadt på Afzelius vackra Text och givit den en lokalbetonad prägel, men också genom sitt arrangement av Melodin, gjort Polskan möjlig för dans, och det är ju det minsta krav, man borde ställa på en dansmelodi, – (tycker som Högström Millerste-Kal, som i sin ungdom spelade Näckens Polska till Dans enligt Organist Högströms Arrangement). Och Högströms text till Näckens polska lyder:

– Djupt i Öljärn, under Hullbo öa
Näcken sover i ljusblå sal.
Nattens stjärnor titta från det höga
ner på öa ty där blir bal.
Kvällen härlig står i Månljus Augustiskrud,
när och fjärran plumsa Båtar vid Fiolers ljud,
stör det lugn som hos Näcken rår
å Öljärns Kung ej någe Söva får
när Öa-Erker klumpigt Dansen trår.”

Millerste-Kals synpunkter och funderingar runt Näckens polska är tankvärda. Det finns alltid en risk att det äkta mustiga och originella försvinner och suddas bort, då finkulturen adopterar något ur den gamla allmogekulturen sprunget. Ingen fara och ingen skada skedd blott den ursprungliga prägeln och karaktären bevaras, men ack så olyckligt då främmande penslar ska till att måla om det som naturen redan färgat.

Millerste-Kal kan berätta mera om den begåvade Österåkersorganisten:

”Skolläraren Oskar Högström, som hade Skol-Salen en trappa upp uti gamla Kommunalhuset vid Kyrkans Klockstapel, hade fri utsikt över vägen till Bärge by.

En dag då han höll Lektion i Skolan, tittade han ut genom fönstret åt Bärge by, och fick Högström därvid se en bekant, som bar på en Kruka Bränvin, och vid denna syn kvad Högström följande:

Gud! förlåte minä Synder, förty jag ville svärjä,
men där går ju en kar mä e Kruka, bort ve Bärge.
Å! hade ja Kulor, Å! hade ja Krut,
å e Långstudsär-Bössa
ja, nog träffa ja te slut
så då goa rann ut,
förn dän Krukan försvann
bakom Anneräs knut,
män då blev då nog skäll
ur Anners Annerso’s trut,
män ja har inga Kulor
å Krute togg slut
på Tjugenda-Knut.
Å, för rästen, så vet Högström hut
å säjjer nog Tack! för en rediger Sup
när sön dagen å Skolan ä Slut.

Högström var skolpojknarnas öknamn på Skollärare Högström, som själv skämtar därmed.”

En annan av Millerste-Kals berättelser handlar om då organist Högström var full på julottan.

”Organist Högström, som tyckte bra om Bränvin, blev även av välmenta Församlingsbor trakterad därmed, då de hade något sådant, liksom Högström själv bjöd igen, då han ägde något av den Stimulantiavaran.

Gamle fiskaren Anders på Hulla-Ö i sjön Öljaren, som tidigt en Juldagsmorgon gick till Julottan förbi Organistens bostad, blev av Organisten inbjuden på en Morgonväckare, och som de hade god tid på sig, Söp de duktigt, innan de gick till Kyrkan.

Organisten, som inte hunnit Nyktra till från Julaftonfirandet, blev riktigt asfull.

– Hur i Jesse namn ska Du kunnä spelä i Körkä, kärälskelige Sup-broder? sporde honom med stort tvivel och riktig oro, Fiskär Anners.

Men då hof organisten upp sin röst och röt:

– Klentrogne! Vi tvivlar Du? Lagar Du broder Anners bara så till, att jag, Högström, kömmer något så när oskadd till Kyrk-Orgeln, så ska Du – hick – få höra på Musik, sön di inte har hört maken till i him – hick – elrike!

Fiskär Anners, som var stadig i benen, fick så godt som bära organisten till den närbelägna kyrkan och sätta honom vid Kyrk-Orgeln, men väl kommen dit, där organisten var på sin mammas gata, spelade han så vackert och känsligt att den musikälskande, blide Kyrkoherde Thavenius titt och tätt fick torka tårarna.

– Detta inverkade nyttigt på Kvinnfölke i Körka å även på di halvfulle Bönnera, di torka snorn, å tårarne di ögg, – å inte klickä Högström i Programme, dä vet ja, sön skötte väre (trampa orgeln), å dä vet Fiskär Anners mä, fullare va han inte håller, sön kunne bära Högström te Körka, omtalade gamle orgeltramparen Anners Orso i Hulla By, Österåker.”

På detta följer Oskar Högströms dikt ”Wisa om Månen” ur Millerste-Kals anteckningar:

Du tysta Måne, som vandrar där
långt upp på Himmelens höjder,
och glör som Fånen på Sankte Pär.
Du är nog långtifrån nöjder.
Men strunt i dä, sa den som sket,
Jag frågar blott om dät Du Wet:
hur länge skall Högström vandra här
och dela Adams små fröjder?
Å månen svara: tar Du blott supen
så går Du där tess Du blir mossbelupen.”

Organist Högström skrev även ett kväde till änkan Kajsa i Haganäs, ”som hindrade Högström att plocka nypon å Landsvägsdikets buskar i närheten av hennes stuga där Nypon växte vilt.

– Där opp vid Haganäs
där växer det som gräs.
Om blott man fick där plocka
ett grand till nyponsoppa.
– Att Kajsa är så sniken
på Kronans landsvägsdiken
där vandrande gesäller
ej nekas borde heller,
en Organist som gnäller
då Kajsa går å skäller.

Ödet för Organist Högström blev, att Han sitt sista År som Orkeslös, inkvarterade sig hos Kajsa i Haganäs och blev vårdad av henne till sin Död, Sen-Sommaren År 1895.”

Organist Högström skrev också en visa om en bal på Forsby herrgård: ”Balen på Forsby. Dikt av Oskar Högström, Österåker socken. De i Dikten omtalade Personer äro: Spelman Olof August Widmark 1 sta Fiol från Östra Vingåker, spelman Kalle Ersson 2:dra Fiol sedermera kyrkvaktare Österåker, Spelman Skutt-Kalle 2:dra Fiol, Skomakare Kalle Pettersson Österåker, Musikdirektören Organisten Åkersten Julita Kyrka 3:dje Wiola, Organist Oskar Högström Österåker Kyrka 4:de Wiolon Cell, + Prosten F.A. Thavenius i Österåker, stor Musikälskare, blid och bildad samt mycket Lärd av gammal Prästsläkt. Dessutom deltog stortjuven Berggren.

Uppå Balen å Forsby där spela
Widmark uppå den trolska Fioln,
Karl Ersson han spelade andra
liksom Skutt-Karl med polska Fioln.
Åkersten Alt-Fiol spelte Reell
Hökström spelade Wiolon-Cell.

Kapten Sterky han Dansade Schottis,
Prost Thavenius dansade Wals.
Wackra Nora hon dansade Anglisch,
Spanska Greven han dansa ej alls.
Men i stället där dansa en Fröken
som bestal oss på Natte-kröken.

Stortjyv Berggren sig utklätt till Fröken,
bland så många som dansade där,
kunde inte ens självaste Höken
skilja Perkel från (hm) Sankte Per.
Stortjyv Berggren ej heller kan skilja
mitt och ditt med sin bästa vilja.”

En annan dikt av Högström, till musik av Olof August Widmark, som enligt sägnen ägde en trollfiol som kallades ”Widmarks Troll Fiol”, återges här i sin helhet:

Ja, Widmarks Fejlas Trolltons flöd
kan sjunga om båd Lust och Nöd,
om Björkskog uti Solskensglöd
där Fogelns Hymn kristallklar ljöd,
och Wårens doft ur jorden sjöd,
smörblommans färg så eldigt röd,
Blåsippa uppå stängel spröd
nyss uppväckt från Vinterns kalla död.

Om Skogsbäcks klara Wattensprång,
där den sin yra virvelgång
ses leka muntert Wårdag lång
bland mossig sten i fåran trång,
den ljud så trolsk dess frihets sång
vid Ekots lek bland klippors prång
där den i stänk av perlor mång
gav Silver-blänk uppå bäckens språng.

Om barrdoft uti furuskog,
där perlklar Drillen Trasten slog
då emot bergvägg ekot dog,
ett stilla sus bland Träden drog.
Av Wemod Troll i Berget tog
sin Troll-örts-drink och bittert log,
av ljusa Wårdag de fått nog
och bida Vår Nattens ondo fog.

Det sjunger i de Toners brus
om Wårblå böljors svaga krus
där Svanen lätt i Kärleksrus
ses gunga in bland Wassens sus
att söka upp sitt enkla Hus,
där gömt för Hökens Rövarbus,
då uti ro från sus och dus
sig lägger våg uti aftonljus.

Om Wall-Lurs muntert glada Ton,
då Ekot svarade på mon,
där Flickan lockade på Kon
och låtar sjöngs av Wallar-hjon,
när Skäll-klang ljud på vidsträckt Zon,
då Widmark satt vid Ström-karls-bron
och Näckaspel han uti tron
härmade på Troll-Fioledon.

Om sommarkväll då Göken gal
i trädens topp i skogens sal,
då Råd-djur drack ur källa sval
vid Bergets fot bland Säl och Al
och glömde oro, jägt och kval,
då Jägarn trött av Jagt så fal
på skogig stig går ned mot dal,
han Skogens frid icke längre stal.

Om sol som sjönk i Wester ned,
Guldskimmer uppå sjön den spred,
då Myggen dansade och skred
på strand och äng i täta led,
där ljudlöst Läderlappen gled
och mången Mygga fast den kved
icke fick ha sitt liv i fred
för hungrig Läderlapp som var vred.

Om Höstens Storm som uti tjut
omsveper vildt var Stuguknut.
Då regnet vill slå fönstret ut,
och Wågors dån ej tager slut,
då Horn-Per brygger Svavel-Lut,
och Trollen väsnas utan hut,
då Widmark bränner Blod i Krut,
Offer för Troll-Fiol utan prut.

Ovanstående dikt, liksom övrigt som berättats av Millerste-Kal finns samlat och alla dessa anteckningar ingår i Nordiska museets samlingar, men har kopierats och kopiorna förvaras i SSF:s arkiv i Malmköping.

Millerste-Kal har i dessa anteckningar även en skildring från sin hemsocken, där organist Högström och tre av dennes kumpaner figurerar.

Skildringen kallas ”Berättelse om Bränvin och Spökryttare, – Aurora Königsmark och Prosten Thavenii Kik-Hosta” som i lätt språklig bearbetning hämtats från Sörmlandslåten nr 2 1980:

Leder sitt ursprung, från Salig Organisten Oscar Högström, med Kumpaner, Österåkers socken, Södermanland. Högström född År 1816, och död 1895, var skicklig Organist, Pianist, Cellist, i övrigt (Tusen-Konstnär,) stor Humorist och Poet, som gjorde dråpliga Poem, om allt, och alla, i Österåker, jämte Legio andra varierande rackartyg, tyckte bra om Sprit, som annat godt Folk, bland dem, (Orgeltramparen Anners Orso, som kunde Konsten att ställa till Blås-väder, men också ”stilla” Stormen, själv oförvållande, bar han en Krigisk nimbus från sin ”Fader”, Soldat i Kung Carl XIV Johans Armé, som vid Kriget mot Norge, i hast blev Mobiliserad, ”tvingande skäl” gjorde då, att hans Äktenskaps-Lysning, 3 gånger lästes samma Söndag, – han Wigdes vid Bruden, gick så i härad mot Baggarne, – hemkommen åter sporde honom Folket med stor respekt:

– ”Vi gjordes för stor bragd uti Kriget”?

Svarades:

– Jag högg ”benen” av en Gubbe!

Frågades:

– Hade icke bättre varit taga ”Huvet”?

Svarades:

– ”Huvet” sa ni, Mja, – si då va åhuggi förut då.

Komna så långt i berättelsen lämnar vi Millerste-Kals säregna satsbyggnad och låter hans berättelse ta form i mer modernt språk. Den dialektala delen är dock fortfarande Millerste-Kals:

Högströms tredje kumpan var inte krigare, men väl socknens störste snusare, varigenom han erövrat namnet ”Snusingen”. Stolt över sitt hedersnamn skröt han över att av allt snus han lagt in i sin mun, ej ett uns hade därur uttagits för utbyte.

Högströms fjärde kumpan var kopparslagaren Färnlund, som gällde för att tåla vad som helst av livets vedermödor utan att knota och knorra. ”Arbeta mycket, äta lite, men supa dagligen. Det ger hälsa”, svor han på. Hans hudfärg var som de kopparkärl han med omsorg lagade, men hans intresse för de religiösa problemen var föga mer utvecklat än på det allra minsta av hans kopparkärl.

Prosten F A Thavenius, den boklärde, blide musikalskaren och försynte människovännen, träffade ibland Kopparslagarn vid bröllop och gravöl – i kyrkan träffades de aldrig – och förehöll då Kopparslagarn den nödvändiga saken att besöka kyrkan. Kopparslagarn svarade att ”goä prosten, då kan lä allri varä nödvänditt för mäj, ja ä ju födder utom skapelsen, en dubbel oäkting, som varsken haft far eller mor, men blott har en osjäluger bror, sittänes i dårhuse, där han da ut å da in i tjuge års ti, barä får sittä å skalä rover, män inte håle ha han blitt klokäre å då inte.”

Då log organisten, som – så kyrkotjänare han var – även var en stor filur, och beslöt att tillsammans med Snusingen och orgeltramparn försöka sätta en riktig spöskräck i kopparslagarn.

Och så skedde! En mörk lördagsnatt, då organist Högström enligt överenskommelse med Snusingen och orgeltramparn höll sig borta från gänget, satt Snusingen, orgeltramparn och kopparslagarn hemma hos Snusingen. De söp, tuggade snus, spelade kort och ljög så hänsynslöst för varandra som endast de människor förmår, vilka har ett rent och gott samvete.

Snusingen, som var släkt – lyckligtvis endast avlögset – med stortjuven August Berggren, lögnens fader kallad, var dock lika övernaturlig som denne på lögnens domäner.

Prosten Thavenius, blid och god, hade vid flera tillfällen konstaterat denna Snusingens medfödda, stora begåvning och därför varnat och förmanat honom för den syndiga och skadliga lögnen.

Snusingen svarade som oftast så att ”goä prosten, ja säger fälle söm Berggren, löngna ho kan fälle allri bli syndig å skadelig, förn ho kan bevisäs varä sanning. Därför tar ja fälle löngna så dann ho ä. Å tror´na, å mår väl å´na.”

På denna lördagsnatt ljög emellertid Snusingen värre än någonsin. Men så gällde det också att med innerlig omsorg preparera kopparslagarn med härresande spökhistorier. Snusingen ljög därför så gräsligt hemska saker om den allmänt fruktade, avskyvärda och gruvligt spökande stora trälår, i vilken dödgrävarna la ner de benknotor, som de fick upp vid gravgrävningen på Österåkers kyrkogård, att både Snusingen själv och orgeltramparn ryste av skräck och blev nyktra. Kopparslagarn däremot bet inget på, han svor och skrek som vanligt, att gällde det så skulle han våga ligga och sova en hel natt bland ”döbenen” i denna trälår, som var helt nedgrävd på kyrkogården så att endast locket syntes.

– Hör du Köppärlunn – sa Snusingen – du pratär så micke unnerhaltit dravel, söm att du skulle vågå liggä å sovä iblann döbena på körrgårn som ingen annän leväne människä uti dännä kristeligä församling nånsinn i mannäminne vågät företa säj. För e (= 1) kannä brännvin ens du törs, ta mäj dän svartäste hädämfärd, inte ens hämtä hit ett döben uti dännä mörkä natt!

– Sa du e hel kannä? – frågade kopparslagarn lystet.

– Ja sa e hel kannä, varsken mer eller minnre, svarade Snusingen högdraget snäsig.

Kopparslagarn gav sig huvudstupa iväg till den fruktade dödbenslåren, i vilken organist Högström i hemlighet krupit ner. Väl framkommen slog kopparslagarn upp locket och grep det första ben han fick tag i. Men då stönade en hemsk röst inifrån dödbensmörkret.

– Släpp benet, det är min faders!

Kopparslagarn släppte benet och grep ett annat, men då stönade rösten ändå hemskare:

– Släpp benet, det är min moders!

Kopparslagarn släppte även detta ben och högg ett tredje. Men då vrålade rösten inifrån mörkret som tordön:

– Släpp benet, det är mitt! Jag är ryttaren Blomster uti Konung Carolus XII:es Kongl. Ryttartorp!

Men då blev kopparslagarn förbannad och röt:

– All heder å ära må vederfaräs ryttäre Blomster uti Konung Carolus XII:es Kongl. Ryttartorp! Män inte böveln kan då begära att ja ska sorterä helä benhögen för e kannä brännvinn i ett sånnt sablä mörker. Du får försökä åvarä bene tess ja kommer tebakä mät. Nu tar ja bene även öm dä vorä e rompäkotä utä den Leä. Kom dä innerlitt ihog, salig ryttäre Blomster!

Och därmed tog kopparslagare Färlund till sina egna ben och sprang för livet och brännvinet, i rasande fart, förföljd av organist Högström, som tjöt och vrålade värre än sju ostämnda piporglar.

Kopparslagarn rusade in till Snusingen och orgeltramparn, kastade dödbenet på bordet och skrek:

Här ä bene, hit mä brännvinne! Döbene tillhör salig ryttäre Blomster uti konung Carolus XII:es Kongl. Ryttartorp. Å han tjöt som ett helt tjog uthungräde vargär för att han inte fått brännvinn på flere 100 år.

Snusingen gav honom brännvinet och sa – Ge däj genäst för säkerhets skull iväg tebakä mä döbene. Ja ha hört säjäs att di ställer te mä e massä otyg sånä där benknoter.

– Näj!, då kösser ja hällre Pottifars hustru än ja vågär gå tebakä mä benknota i natt. Då blir ja levänne öppäten å salig ryttäre Blomster för han va någe te uthungrär å törstuger, dä hörde ja på tjute.

I samma stund öppnades dörren och in kommer organist Högström, nykter och allvarlig.

– Vad gycklar ni med? frågade han och fick då av kopparslagarn höra om den spännande uppgörelsen med salig ryttäre Blomster.

– Ja, det vill jag säga dig, kopparslagare Färlund, att inte är det rådligt för dig att gå till kyrkogården med benet i natt. Det står du inte ut med, men som kyrkotjänare vet jag också att dödbenet måste läggas tillbaka i benlåren före solens uppgång och ”läsas” fast igen. Annars börjar det spöka och du får ingen ro varken nätter eller dagar Färlund. Nu är det så enligt lagen, att endast prosten, komministern eller jag kan läsa fast benet, förstår du. Det är nog klokast att jag sköter om det, för om prosten eller komministern får reda på det här, torde de åtala dig enligt lagen. Då blir du straffad med tio års fästningsstraff på vatten och bröd, å det står du heller inte ut med Färlund, sa – organist Högström lika allvarlig och småilsken som komministern då han jordfäste fattighjonen.

Kopparslagarn ilsknade till.

– Tie års fästning på barä vatten å brö. Hur i hällsicke skulle ja kunnä levä tie år utan brännvin, å inte få dreckä annat än vatten? Vatten, söm inte ä annat än en djävlä sort grodsvett, vari lever en massä tvetidigä tagelormär o annrä vidlyftigä åbäken, fulä knappt halvgångnä pelikaner, som varsken Gud Fader Allsmäktig, Belsebubb, eller någon annän nånsinn utä blygsel ha villä påtaji säj att di ha skapä! Så otäckt som di krita ä vanskaptä som lever i vatne! Näj, Fy tusan. Du får ta hann om brännvinskanna Högström, öm du tar ryttäre Blomsters benknotä å lägger na i benlärn å läser fast na, så ja inte räkär ut för närä forntidä vrenskä spökryttäre eller annrä vanhedrände vattenkurer.

Organist Högström tog med faderlig välvilja för alla parter, ej minst för brännvinskannans skull, hand om ryttäre Blomsters benknota, gick till kyrkogården med densamma och lagade att den kom till ro uti benlåren. Återkommen till gänget, sporde honom Snusingen:

– Nå, va ryttäre Blomster sinnter te ätä öpp däj alldeles okokter, å i övrigt måtto enveten å vränger för si felannes benknotä, Högström?

– Visst inte, alla go vänner. Sätt er runt bordet, gubbar, så låter vi brännvinskannen göra ringdans mellan oss så länge där finns en högädel droppe, så ska ni Kuriosum unicum få höra vad ryttare Blomster berättade under stort gemyt. Hör hans egna ord: ”Hälsa så hjärtligt till kopparslagare Färnlund, jag har inget annat mot honom än att han super för lite finkel.”

– Stöpp lite, skrek kopparslagarn rörd, – ja lövär bättring åv bästa förmågå!

– Å sen sa ryttare Blomster, fortsatte Högström, här bär man inte på gammalt groll, sen man blev av med det av allfadern förbannade, svaga och syndiga köttet, som ju bara ställer till en massa krämpor som lidelser, gikt och ledgångsknarr. Å apropos dä, en benknota mer eller mindre spelar ju inte så stor roll i vanliga fall men pardon Högström – just i natt kom kopparslagare Färnlund mycket olägligt. För just i natt hade jag en brådskanie order av min store konung Carolus XII att som kurir föra ett brev till Aurora Königsmark och då behöver jag sannerligen alla mina kotor. Men välsignad vare du organist Högström, du kom så mycket mer lägligt, nu har jag alla mina kotor. Kör i vind! Dom har baluns hos August den starke i natt. Innan natten är slut har jag dansat med Aurora.

Därmed punkt förstår ni gubbar, för när ryttare Blomster sagt detta då satt han på ett åbåke till häst, som bestod av bara benknotor. Men han var lika hög som kyrkan.

Kör i vind, röt Blomster, å sprängde iväg så tusanjävlitt över gravstenar, gården, skogar och moras så det dånade som åska i rymden. I denna stund dansar ryttare Blomster med Aurora! Hej gubbar! En skål för ryttare Blomster, leve han, kör i vind! skrek i patos organist Högström.

– Dä va faan Högström, va tror du dä stogg för nått i Auroras brev? Hi, hi, hi. – frågade Snusingen, diskret skrattande.

– Aurora, Aurora, Aurora, vå va dä för en jävvlä ... – väste kopparslagarn, som var kvinnohatare och i övrigt blott minimalt bekant med historiska personligheter.

– Håll käften, Köpparlunn, vrålade Orgeltramparen indignerad. Vet du inte din ärjiga jäkel, att Aurora, dä å min svärmor i första gifte dåå!

Gänget hade nu nått det tillstånd att de, trots största ansträngningar, inte förmådde utreda begreppen tid och rum. De föll undan för undan ner på golvet och sov under så kraftiga snarkningar att väggglöss och råttor i djupaste förtvivlan övergav kåken för alltid.

Under oavbrutna gurglanden, visslanden och starkt brakande läten framhärddade de fyra gubbarna hela den natten i en atmosfär som ej kan beskrivas, blott upplevas av ett fåtal utvalda.

Underligt nog vaknade dock alla fyra gubbarna till liv då stora kyrkklockan ringde förstagångsringningen på söndagsmorgonen. Yrvakna och duvna i början blev de i en hast klarvakna och skräckslagna då de såg varandras förändrade anleten. På lördagsnatten då de somnade hade alla gubbarna ståtliga helskägg. Nu var detta fullständigt avrakat på alla fyra kumpanerna.

De satte sig tungt och slokörade runt bordet och stirrade som dumma kor på varandra – men brast så ut i ett fyrfaldigt gapskratt.

– Ni ser ta måj tusan ut som tre menlösa bleksiktiga harkrankar, skrek organisten.

– Å du Högström liknär en ”enuck” som har förlorat tron på kjoityge å tappät matlusten. Hur faan ska dän lättördä, goå prosten Thavenius kunnä predikå ett Guss ol i körka i da, nå han får si ditt förklaråde anlete, där du sitter å leker må spelvärke framför orgelvägga, Hi, hi, hi, prosten kommer å kikkå å skratt. Dä blir en syn för gudår dä, skrattade Snusingen.

– Du har rätt, din spjuver, å ett sånt här tillfälle låter vi inte glida förbi utan vi går alla fyra å sätter oss framför orgelväggen å glör på prosten när han ska prädika. Prosten har lätt för å falla i munterhet som ni vet, å vi bör sannerligen göra allt vi förmår som goda församlingsbor för att roa vår goda prost, sa organisten godhjärtat.

I samma ögonblick gläntade Snusingens hushållerska på dörren. Men då hon fick se fyra okända skägglösa män så satte hon sig med en duns, avsvimnad vid dörrposten.

Gubbarna fick snart nog liv i henne och förklarade under edlig försäkran vilka de var.

– Ja får fälle tro er då, fast ni sir gräsligå ut. Ni sir ju ut, erå fulingår, söm ni skulle lidå å olycklig kärlek. Sånå ställår! Vet ni inte erå kråk, att karår ska ha helskägg. Öm ni inte vet hur en kar ska se ut så tittå på August Bårjgren, dä å en kar både da å natt då! Å stort svart helskägg har han. Å förråxten beståmde vi i natt att vi ska giftå oss!

– Härre Jesses människå, ha August Bårjgren vari hos dāj i natt å beståmt att ni ska giftå er. Då ska vi bli tre om dä. Bårjgren å en stortjyv som stjål, vet du inte dä, flickå? suckade Snusingen.

- En kar som inte stjal pussär, ä ingen kar! svarade hushållerskan snäsigt och slog igen dörren med en smäll.
- Att du har en sånn konä i ditt hus, skrek kopparslagarn.
- Jasså, då va dänn fähunn Bärjgren som rakä mandomen å oss i natt! Tvi fan! – skrek orgeltramparn.
- Vid bröllopet i Kana bjöds på bästa vinet till slut! Däsamma gör ja. Igår bjö ja på brännvinn å snus, i da bjur ja på konjak å mat, å sänn går vi å roär prosten i körka så gott vi förmår – skrodera Snusingen.
- Ditt hjärta är gott, Snusingen. Och då du öppnar dina läppar, flödar där visdomens ord tillsammans med Ljunglövens utmärkta snus. Ja, sannerligen säger jag Eder, denne mannens ord äro balsam! Leve Snusingen! Hurra, hurra, hurra! deklamerade organist Högström.
- Å sänn drogg vi ivä j te körka – omtalade många år senare orgeltramparen Anners Orso, och tillade – å där satte vi oss allä fyrä framför orgelvägga för att prosten riktitt skulle se oss. Å sänn glodde vi på prostkräke som stinnöjdä, fånigä dumbär, mä käftärna halvöppnä mens han skulle te å predikä i prädictstoln. Å ä dä nänn som tror att prosten kunne prädika ett Guss-ol (ord), så tar han gruvlitt fel. Nä-näj-mänsan. Prosten harklä säj, snöt säj hostä, hickä, togg på säj glasögor, å tog å säj dom, å sänn kröp han ner i prädictstoln, så barä håre syntes på n å där rotä han, snörflä, å fnyste som e hunnrackä i e rävlä. Då börjä tjäringar snöftä i bänkar: Gu bevare vårän goä prost! Männ då klev komministern opp på prädictstoln å sa:
- Söm våränn vördig prost ha ådrajji säj svår kikhostä, så ha ja på prostens önskan åtajje mä j predikä i da.

Å komministern klarä säj bättre, män dä berodde ju på att vi satte oss bakom orgelvägga så han inte säg oss.

Å ä dä nänn utä er som tror att inte ja skulle kunnä hållä väre (vädret) i orgor (orgeln), håller att örgelnisten inte skulle varä kar te ta ut pilligurerne fastän vi va lite fullä, så kömmer di på skam. För ta mä j sjuttan, Högström spelä så tusanjävlitt, å sjöng så förbannät, å gapä så våmlutt stort, så käfthole skymde bort helä huve på n. Men vär geck dä åt, ja ta mä j håle, väre vart slut iblann, så ja feck stå långä stunnär å kippä ätter ånnen. För si Örgvärke vräkte i säj allt vär som fanns på läcktärn. Värst va dä när Högström lät basunerne vrölä så körka skakä i sinä grunnvalär. Män dä va han tvungen te görä, ha prosten sagt te n. Dä va endä sätte te få skräck i bönnra så di höll säj vaknä ha prosten kommi unnerfunn mä.

(Detta omtalade, den gamle f.d. Org-tramparen Anners Orso i Hulla By, År 1898 för mig Undertecknad Bonde-Spelman Millerste-Kal = Karl Eriksson.

Tecknas Stockholm den 17 Mars 1935. Karl Eriksson, Säby Österåker socken – Södermanland.

Ovanskrivna Historia, är till sitt ursprung från omkring 1860-talet och delvis tecknad, enligt Österåkers Bonde-Dialekt, – och var jag – Karl Eriksson, som föddes 26/4 1881, i Säby, Österåker socken, även personligt känd, uti min gröna ungdom med alla följande Personerna, som figurera i berättelsen, nämligen organist Högström + Snusingen + Orgeltrampare Anners Orso + Kopparslagare Färlund + Stortjyffen Berggren, och de voro var för sig, så stora Galg-Humorister, och Original, att Historierna om dem skulle bilda en ansenlig Wolym. Prosten F.A. Thavenius minns jag också från mina första Skol-År. En blid och God Människa var Han och mycket Musik-Intresserad. Alla äro döda sen många År. Jag betvivlar ej deras Salighet. De voro innerst inne, Goda Människor under en skrovlig yta.

HÖKENBERG CARL WILHELM fiol

Ambulerande skolmästare från Bie skolhus, Floda s:n.

Född 27/3 1827 i Hälleforsnäs bruk, Lilla .Mellösa s:n.

Son till sandgjutaren Johan Andersson och Anna Sophia Sandberg.

Gift med Mathilda Josefina Gustafsdotter.

Hökenberg. var Per Johan i Hissjös lärare. Tre valser efter Hökenberg ingår i G. Wetters Sörmländska låtar.

Författaren och utgåvan

Författaren, genealogen, radiomannen mm Lars Erik Larsson, föddes i Göteborg 1931. Fadern var pastor i Svenska Israelmissionen och familjen fick då och då byta bostadsort, men som vuxen blev Uppland hans hembygd. Till vardags arbetade han på Landsarkivet i Uppsala där han hade nära tillgång till olika statliga arkiv från Uppsala, Sörmlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län.

Lars-Erik Larsson (1931 – 2006)
Foto Gösta Brandberg

Han hjälpte många släktforskare med uppgifter och skrev många artiklar och böcker. Efter sin första bok om uppländska klockare och organister *Organister och klockare i Uppland, Svartsjö kontrakt* började han söka efter dessas elever – det ålåg nämligen klockare och organister att både svara för musik vid större kalas i socknen och ta emot 'nylärningar'. Resultatet av detta arbete blev boken *Uppländske spelmän under 4 århundraden* (Upplands Grafiska AB 1980, ISBN 91-970228-1-0) och han beslöt sig därefter att göra motsvarande arbete för Sörmland. Södermanlands Spelmansförbund har ett omfattande arkiv med både eget material och kopior från

andra institutioner och Lars Erik Larsson gick successivt genom merparten av samlingarna och kompletterade spelmansuppgifterna med biografiska data och andra uppgifter från andra källor.

Resultatet blev ett manuskript på över 550 sidor med uppgifter om mer än 700 spelmän och sångare som verkat i Sörmland – flertalet under 1800-talet eller det tidiga 1900-talet, en mindre del från 1700-talet och några enstaka var från slutet av 1600-talet. Ett fantastiskt material – men det blev aldrig tryckt - någon finansiering stod inte att finna till den omfångsrika utgåvan.

Lars Erik gick bort 2006 och fick inte uppleva att materialet äntligen (2008) publicerades – visserligen inte i tryckt form, utan på Internet, men därigenom tillgängligt för många.

Manuset har digitaliserats i sin helhet utan andra ändringar än uppenbara stavfel och smärre felaktigheter. Några enstaka förtydliganden har lagts som fotnoter. 700 spelmän och sångare är ett väsentligt antal men läsaren kommer kanske ändå att sakna några namn, men Lars Eriks urval har bibehållits – med ett enda undantag; August Widmark i Vingåker saknades. Han var 1800-talets mest kände spelman i västra Sörmland och det har givetvis inte undgått författaren. Sannolikt hade han ett separat material om storspelmannen, men av någon anledning kom det inte med i manuset. Här har en komplettering skett.

Successivt har skriften illustrerats med bilder samt utökats med fler spelmän.

Lars Eriks farfar var spelman och finns med i den uppländska utgåvan. Han hette Lars August Larsson, född 1859 i Nora och var aktiv spelman tills han gifte sig. Lars-Erik kommenterar sin egen roll: "...jag är ett av hans barnbarn. Tyvärr har jag ej begåvats med förmåga att traktera instrument, men ärvt ett levande intresse för musiken och då speciellt allmogemusiken och dess utövare både nu och i gången tid. Ett intresse som varit förutsättningen då det gällt att färdigställa denna spelmansmatrikel."